

Correctievoorschrift VWO

2013

tijdvak 2

economie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:
- NB
- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
 - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 59 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:
Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist berekening is:

verwachte bruto kosten uitbreiding van de stadions $\frac{280}{0,4} = 700$ (mln euro)

verschil in verwachte opbrengst $0,3 \times 700 = 210$ (mln euro)

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de bestedingen die (door consumenten of overheid) gedaan worden in het kader van het WK, (deels) ten koste gaan van andere bestedingen, zodat het geheel van de bestedingen niet zo sterk groeit.

3 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist voorbeeld zijn:

- voetbalvandalisme
- verkeerscongestie

Uit de uitleg moet blijken dat het genoemde effect buiten de markt van het product WK optreedt en leidt tot welvaartsverlies voor anderen dan de consumenten of producenten van het product WK.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

de verwachte opbrengsten $137 + 97 + 142 + 160 = 536$ (mln euro)

de verwachte kosten $280 + 153 + 43 + 50 = 526$ (mln euro)

de verwachte positieve bijdrage aan de welvaart bedraagt 10 (mln euro)

Opgave 2

5 maximumscore 2

een sociale voorziening

Uit de toelichting moet blijken dat de WAJ betaald wordt uit belastingmiddelen / niet betaald wordt uit premiegelden.

6 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist berekening is:

- de uitstroom groeit jaarlijks met $\frac{1.438 - 1.307}{1.307} \times 100\% = 10\%$ 1
- in 2013 zijn er $120.000 + 4.440 + 6.800 + 13.600 + 27.200 + 2 \times 27.200 - 1.080 - 1.188 - 1.307 - 1.438 - 1,1 \times 1.438 = 219.845$ WAJ-ers 1

Opmerking

Voor de berekening van de jaarlijkse groei van de uitstroom van 10% kan ook van twee andere opeenvolgende jaren gebruik gemaakt worden.

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- de kosten per uitkering begin 2009: $\frac{1,75 \text{ mld}}{120.000} = \text{€ } 14.583$ 1
- totale kosten eind 2013: $14.583 \times 1,02^5 \times 219.845 = 3,54$ miljard euro 1

8 maximumscore 2

40% (van het wml)

Een voorbeeld van een juiste toelichting is:

Een toelichting waaruit blijkt dat een betaalde baan met een loon van méér dan 40% van het wml geen voordeel oplevert ten opzichte van een baan met 40% van het wml, doordat de som van loon en uitkering niet groter mag zijn dan 120% van het wml.

Opgave 3

9 maximumscore 8

indien gekozen **vóór de invoering van de vlaktaks** te beoordelen onderdeel (maximaal vier aspecten):

a

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat de vlaktaks het mogelijk maakt een denivellerend beleid te voeren, waarbij de hogere inkomens er op vooruit gaan in vergelijking met het huidige stelsel (bron 1).

b

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat de invoering van de vlaktaks de koopkracht van de meeste huishoudens zal vergroten, hetgeen kan leiden tot meer consumptieve bestedingen en dus meer economische groei. Dit lijkt ook bevestigd te worden door bron 2 waar de landen met een vlaktaks de procentueel grootste consumptiegroei kennen.

c

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat de aanpassing van de tarieven in combinatie met de invoering van een arbeidskorting voor personen van 65 jaar en ouder bij invoering van de vlaktaks (bron 1), weliswaar een verlaging kan opleveren van de opbrengsten uit inkomstenbelasting, maar dat deze verlaging meer dan gecompenseerd kan worden door meer inkomsten uit indirecte belastingen (btw, accijs) als gevolg van meer consumptieve bestedingen (zie b), waardoor het begrotingssaldo verbetert.

d

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat de participatiegraad in Lisoland zou kunnen stijgen doordat ten gevolge van de lagere belastingtarieven voor veel actieven en zeker voor de meeste personen van 65 jaar en ouder, die naast lagere tarieven nu ook nog een forse arbeidskorting krijgen, het arbeidsaanbod zou kunnen toenemen. Dit lijkt ook bevestigd te worden door bron 2 waar de landen met een vlaktaks de hoogste participatiegraad kennen.

e

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat de deelname aan betaalde arbeid van personen van 65 jaar en ouder (langer doorwerken), door een invoering van een arbeidskorting in combinatie met een verlaging van de tarieven in de derde en vierde schijf (bron 1), zal toenemen zodat de secundaire inkomens van veel personen van 65 jaar en ouder zullen toenemen.

f

- Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat het vooruitzicht op hogere netto-inkomens in de hogere inkomensgroepen (bron 1) een stimulans kan zijn om langer door te leren / een hogere opleiding te kiezen.
- Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat het vooruitzicht op hogere netto-inkomens in de hogere inkomensgroepen (bron 1) de drempel kan verlagen om studieschulden aan te gaan teneinde langere / hogere opleidingen te financieren.

indien gekozen **tegen de vlaktaks en vóór behoud van het huidige stelsel**

te beoordelen onderdeel (maximaal vier aspecten):

a

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat het huidige stelsel méér mogelijkheden biedt voor (nivellerende) inkomenspolitiek door middel van de progressiviteit in de schijftarieven (bron 1).

b

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat de koopkrachtstijging als gevolg van de gemiddeld lagere tarieven kan leiden tot een 'oververhitting' van de economie van Lisoland, hetgeen de inflatie dusdanig kan verhogen dat het de internationale concurrentiepositie benadeelt, hetgeen de exportkansen vermindert en daarmee de economische groei afremt. De relatief hoge index voor de loonkosten voor Lisoland (bron 2) kan gezien worden als een mogelijke indicatie voor een hoge inflatiedruk.

c

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat de verlaging van de tarieven in de hogere schijven in combinatie met de invoering van een arbeidskorting voor personen van 65 jaar en ouder bij invoering van de vlaktaks (bron 1), een dusdanige verlaging van de belastingopbrengsten zou kunnen opleveren, dat dit onvoldoende gecompenseerd kan worden met hogere belastingopbrengsten door meer bestedingen, waardoor het begrotingssaldo verslechtert.

e

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat het voorgestelde vlaktaksstelsel denivellerend uitwerkt op de secundaire inkomens van de minst verdienende personen van 65 jaar en ouder omdat het tarief voor de laagste inkomensgroep stijgt (bron 1).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

f

Te denken valt aan een antwoord waaruit blijkt dat een verhoging van de tarieven van de eerste en tweede inkomensschijf in combinatie met de invoering van een arbeidskorting voor personen van 65 jaar en ouder (bron 1) nadelig kan uitpakken voor de werkgelegenheidskansen van jongeren, wat deze jongeren niet aanzet om betaalde arbeid te zoeken en in het verlengde daarvan een opleiding te gaan volgen.

Opmerking

Noteer voor elk onderdeel 0, 1 of 2 scorepunten:

0 → (vrijwel) geheel fout

1 → bij twijfel

2 → (vrijwel) geheel goed

indien de onderdelen van het betoog niet logisch op elkaar aansluiten en/of het gebruikte aantal woorden te veel afwijkt van de eis

-1

Opgave 4

10 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat de verslechtering van de concurrentiepositie als gevolg van de koersstijging van de euro ertoe leidt dat de exporterende bedrijven hun product aanbieden op de Nederlandse markt.
- Een antwoord waaruit blijkt dat het prijspeil van importgoederen in euro's gemeten daalt ten opzichte van het prijspeil van in Nederland geproduceerde goederen, zodat de Nederlandse bedrijven die een bepaald product importeren een concurrentievoordeel hebben ten opzichte van bedrijven die dit product in Nederland maken.

11 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat als de euro meer in koers stijgt ten opzichte van de dollar dan ten opzichte van het pond, de koers van het pond stijgt ten opzichte van de dollar, waardoor Britse producten duurder worden in vergelijking met producten uit de VS.

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$(0,51 \times \frac{102,5}{100} + 0,2 \times \frac{103}{105} + 0,1 \times \frac{104}{110} + 0,19 \times \frac{101}{104}) \times 100 = 99,8$$

13 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat het gaat om een verslechtering, doordat zowel de prijsstijging van Nederland ten opzichte van de belangrijkste handelspartners als de koersstijging van de euro, er voor zorgen dat Nederland relatief duurder wordt.

14 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat iets meer dan de helft van de Nederlandse export verkocht wordt aan eurolanden, waardoor dit deel van de export wel gevoelig is voor prijsverschillen, maar niet voor koersverschillen.

Opgave 5

15 maximumscore 2

nul

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat volgens vergelijking (1) de sociale uitkeringen (S_u) volledig worden geconsumeerd.

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

vóór de verlaging: $\frac{B}{Y} = 0,25 + \frac{50}{462,5} = 0,3581$ (35,81%)

na de verlaging: $\frac{B}{Y} = 0,24 + \frac{50}{467,7} = 0,3469$ (34,69%)

$\frac{B}{Y}$ is dus gedaald met 1,12 procentpunt.

17 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat de minister blijkbaar vindt dat deze verdeling minder scheef / meer genivelleerd moet worden, omdat door de verhoging van de uitkeringen (optie B) de lagere inkomens zullen toenemen.

18 maximumscore 3

ja

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

- De ontvangsten van de collectieve sector stijgen met $(0,25 + 0,15) \times 5,2 = 2,08$ (miljard euro).

De uitgaven van de collectieve sector stijgen door de hogere uitkeringslasten:

$$S_u \text{ was } 20 \times (5 - 4,625) + 20 \times 3 = 67,5 \text{ (miljard euro)}$$

$$S_u \text{ wordt } 21,125 \times (5 - 4,677) + 21,125 \times 3 = 70,2 \text{ (miljard euro)}$$

2

- Het positieve saldo van 0,5 (miljard euro) verbetert met 2,08 (miljard euro) en verslechtert met $70,2 - 67,5 = 2,7$ (miljard euro) tot een nieuw saldo van $-0,12$ (miljard euro)

1

indien uitsluitend de verandering van het overheidssaldo $O - B$ is berekend

0

Opgave 6

19 maximumscore 2

nee

Uit de verklaring moet blijken dat (het werkloosheidspercentage weliswaar is verdubbeld maar dat) de omvang van de beroepsbevolking niet gegeven is, zodat geen uitspraak kan worden gedaan over het aantal werklozen.

20 maximumscore 2

nee

Een voorbeeld van een juiste verklaring is:

Een verklaring waaruit blijkt dat alleen in de periode 2004-2007 sprake was van groeiende werkloosheid bij een dalende bezettingsgraad, hetgeen wijst op een neergaande conjunctuur (maar dat in de periode 2007-2010 de bezettingsgraad bij een toenemende werkloosheid niet is veranderd).

21 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat er tegelijkertijd sprake is van een stijging van de werkloosheid en een daling van het aantal openstaande vacatures.

22 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat toenemende werkloosheid betekent dat er meer uitkeringen betaald moeten worden, waardoor de belastingtarieven / sociale premies moeten stijgen, zodat de nettolonen van de werkenden kunnen dalen.
- Een antwoord waaruit blijkt dat de verruiming van de arbeidsmarkt kan leiden tot een daling van het brutoloon, zodat bij een gelijkblijvend belastingstelsel de nettolonen van de werkenden zullen dalen.

Opgave 7

23 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat er sprake is van een zakelijke zekerheidsstelling door middel van een onderpand.

24 maximumscore 2

Dit blijkt uit het feit dat het verschil tussen de nominale en de reële rente kleiner wordt / de lijnen voor nominale rente en reële rente naar elkaar toe lopen.

Opmerking

Uitsluitend 2 of 0 scorepunten toekennen

25 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat bij een lage inflatie beleggers een lage rentevergoeding vragen, zodat banken het benodigde vermogen goedkoop kunnen aantrekken.
- Een antwoord waaruit blijkt dat bij een lage inflatie de (reële) waarde van uitgeleend geld beperkt daalt, zodat de banken ook een lage rentevergoeding kunnen vragen.

26 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat bij een lage hypotheekrente een grote(re) vraag naar huizen en dus stijgende huizenprijzen zouden kunnen worden verwacht. Echter, het optreden van een recessie leidt tot een dusdanig inkomensverlies / vertrouwensverlies bij consumenten, dat ze de aanschaf van een huis te riskant vinden, waardoor de prijsstijging niet plaatsvindt.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 21 juni naar Cito.